

Kreatív játékok alkalmazása a napközis szabadidőben

Társadalmi igény, hogy a nevelés módszerét és eszközrendszerét megújítsuk. Különösen fontos ez a napköziben. A napközis gyerek fáradt – 8–10 órát tölt iskolában – s otthon fáradt szülőkkel találkozik, akik 2–3 órába sűrítik a házi munka teendőit. Nem sok idő jut a meghitt, családias hangulatú beszélgetésre. Ezért a napközis szabadidőt úgy kell szervezni, hogy biztosítsa a feloldódást, levezesse a gátlásokat, feszültségeket, átségtítsen a hangulatingadozásokon, feloldja a zaklatottságot. Biztosítsa a nyugodt, oldott légkört, ami hozzásegíti a gyermeket a koncentrált, pontos munkavégzéshez.

A napközis szabad időben el kell érni, hogy a gyerekek fel tudjanak oldódni a belső csend megteremtéséig. Tudjanak magukra és egymásra figyelni. Minden érzékszervükkel tudjanak érzékelni. Tudjanak utánozni, és beleélni magukat egy-egy helyzetbe, s azt mozgással, mimikával kifejezni. Törekedni kell arra, hogy a gyermek minél felszabadultabbá, játékosabbá és „közlőkészebbé” váljon:

„A kapcsolatteremtő játékok, lazító gyakorlatok, koncentrációs gyakorlatok, érzékelő gyakorlatok, ritmusjátékok, mimes helyzetgyakorlatok, fantáziafejlesztő improvizatív gyakorlatok, élethelyzet-gyakorlatok, népi gyermekjátékok; azaz éppen olyan játékvariációk, melyek segítik, segíthetik kifejleszteni a másokra figyelő, önmagát építő, gyors helyzetfelismerő, gondolkodó- cselekvő készséget, személyiségjegyeket.” (Debreceni Tibor Színkörjáték). A kreatív játékokon alapuló pedagógiai módszerek szolgálják leginkább a világra nyitott, személyiségében harmonikus, közösségi, alkotó ember nevelését.

A napközis szabadidőben nagyon sok lehetőség nyílik e módszer alkalmazására. Különösen a játékfoglalkozásokon válthatják fel a hagyományos játékokat a kreatív játékok, de a szabadidő minden területén jól használhatók. A kulturális foglalkozás változatosabb lesz, ha eljátszunk egy élethelyzetet, vagy dramatikus játékkal színeztjük. A heti értékelést is élményszerűbbé tehetjük egy-egy szituációs játékkal, vagy mimes – improvizatív helyzetgyakorlattal. Munkafoglalkozásokon gyurmából megformálhatunk egy-egy mesehőst, térbeli figurákat papírszalvétából vagy alufóliából. A tanulás előkészítésénél igen hasznosak a lazító, koncentrációs, érzékelő gyakorlatok. A holt időket – terítés előkészítése – is értékessé tehetjük egy-egy ritmusjátékkal vagy fantáziajátékkal.

Egyetlen foglalkozás keretében is rengeteg lehetőség nyílik a kreatív készség fejlesztésére, mint ezt a következő játékfoglalkozás is mutatja:

I. – Ritmusos zenét játszunk. Szabad improvizatív mozgás, mindenki kedve szerint mozog; táncol. Majd irányított mozgás: „Most óriások vagyunk; most törpék; most robotok”.

– Luftballonok vagyunk. Fekszünk a földön. Én vagyok a varázsló, aki egyszerre tudja felfújni a ballonokat. Már feszülnek a léggömbök. Léggömbök vagytok, mozogtok. De jaj, beleakadtatok egy ágba, a léggömb elpattant.

II. – Képzeltbeli „utazás”

Hova utazunk? Milyen járművel? Nyelvtörővel számoljuk ki a vonatvezetőt!

Roppant bottal
koppantottam
szöcském csacskán
szökkent,
Papnadrágban
kappant fogtam,
macskám fecskét
bökkent.

Derengett,
borongott,
merengett,
szorongott,
kerengett,
dorong ott,
de nem vett
korongot.

Szakállas sakál,
ha választ csak áll,
s a nóta dacára,
spenót a szakállá.

Megalakulnak a vonatok, és ritmikus mozgással indulnak a hegyekbe.

Megy a kocsi, fut a kocsi

Patkó – dobogás.

Megy a vonat fut a vonat:

Zúgó robogás.

Vajon hova fut a kocsi?

Három falun át!

Vajon hova fut a vonat?

Völgyön, hegyen át!

A kis mozdony, csak ha szénnel etetik, bírja el a terhet!

S, Psz,

De sok súly.

Meg se mozdul

Friss szenet, ha

bekapok

messze, messze

szaladok, szaladok...

Emelkedőn kapaszkodik a vonat.

Mossst meggg szakkkadokkk,

mossst meggg szakkkadokkk...

– Megérkeztünk, kiszállás...

Mély levegőt szívunk a friss erdei levegőből. Úgy lélegezz, hogy a hasad nőjön meg! Belégzés 2, 3, 4 – tartod – kilégzés 2, 3, 4.

– Most alakítsunk erdőt. Mi vagyunk a fák.

Milyen szépek a fák,

széltől mozdul az ág,

zizzen, száll a levél,

örül az erdő, él.

– Most madarak vagyunk. Repkedünk, és madárhangokat hallatunk.

– A madarak növekedését játsszuk el!

Tojások vagyunk. Kopogtatjuk a tojás falát, kibújik a csőrünk, majd a fejünk. (Lemezről madáracsicsérgés.) Kibújt a szárnyunk is. Repdesünk, de gyenge, ügyetlen még a szárnyunk. Jön az apa-, anyamadár eleséggel. Mi tátogunk. Növünk. Tanulunk repülni. Próbálkozunk, de lehuppanunk a földre. Újból próbálkozunk, egyre ügyesebben. Majd szárnyalva hasítjuk a levegőt.

– Játsszuk, hogy majmok vagyunk. Ágról ágra ugrálunk. Diót találunk, feltörjük, megesszük. Játsszunk! Jön az eső, elbújunk. Egymáshoz dörgölődünk.

– Mi is megéheztünk. Terítsünk meg! Ki mit hozott magával? Ugye ti csukott szájjal esztek, nem úgy, mint a majmok. Jól rágd meg a falatot! A papírt el ne dobáld!

– Jaj, de csipős ez a paprika! (arcmimika) Most citromot nyalunk. (látom az arcodon, hogy nagyon savanyú) Ez finom cukorka.

– Lepihenünk a fűre! Napozunk. Lazítsd el magad! Figyeld az érverésed! Most figyelj arra a versre, amit elmondok, s képzeld magad elé!

Várnai Zseni: Az erdő

1. Az erdő mély és csöndes
És oly titokzatos.
A lomb susog meséket
És minden illatos.

2. Hatalmas fák tövében
A nyíló gyöngyvirág.
Az erdő nagy, hatalmas,
csodálatos világ.

3. Millió kis bogárka repked
A fák között.
Madarak énekelnek
A dús lombok között.

4. Mókuska leng az ágon,
És szökell vidoran,
Kis őzikék suhannak,
Szabadon, boldogan.

5. Oly szépséges az erdő
Benn áhitat honol,
Ha benne mégy, tündérszép
Mesékről álmodol.

6. Illat, virág, madárdal
Mely susog,
S hallod az idők szárnyát,
Hogy lassan elshog.

– Milyennek láttad az erdőt?

– Mi történhetne az erdőben? Valaki eltévedt. Hogyan hívna segítséget?
Erdőtűz van, vagy szakadék mellett vezet az út.

Próbáljunk kiabálni, hogy messze halljon!

Találtunk valamit! Nem tudjuk, mi lehet. Próbáljuk megközelíteni. Félünk tőle. Többször is megközelítjük, de elszaladunk. Lehet, hogy robban! Nehezen sikerül felfedezni, hogy csak egy csomóba nyomott alufólia.

- Az izgalom után felüldülésként jót tesz egy kis labdázás.

(Szabad improvizatív mozgás, mintha labdázának.)

- Tanult versekre próbáljunk valamilyen mozgást kitalálni, visszaadni mozgással a vers hangulatát.

Három görbe legényke, róka, rege, róka,
Tojást lopott ebédre, róka, rege, róka,
Lett belőle rántotta, róka, rege, róka,
A kutya lerántotta, róka, rege, róka.

pl. sctáló + rugózás

Keskeny út,
Széles út,
Kettő közt egy csorba kút.
Ha, benézel jól vigyázz!
Rése száz és odva száz.
Ha benézel, jól vigyázz!
Virradóra megtalálsz.

pl. kettes csárdás előre. Nagy kör lassúbb, kis kör gyorsabb ritmusban, ellentétes irányban.

Tó vize, tó vize csupa nádszál.
Egy kacsa két kacsa odacsáskál.
Sárban ezer kacsa bogarászik.
Reszket a tó vize, ki se látszik.

pl. egyes csárdás jobbra + egyes csárdás balra + forgás

Sej haj folyóba
Sok a hal valóba,
Dunába, Tiszába
Se szeri, se száma.

Sej haj vadonban
Kivirít a gomba,
Keményre, kerekre,
Ha bolond, ne szedd le.

Sej haj fonóba
Sok a lány valóba
Ki barna, ki szőke
Sose fuss előle.

A párok szembefordulnak egymással és ritmusra lépegetnek, majd forognak, esetleg polkáznak.

- Az erdőben gyűjtöttünk érdekes ágakat, leveleket, terméseket. Bábokat készítünk. Játsszunk el a Bóbitát!

Saját készítésű hangszereken és xilofonon kísérjük.

A csoport énekli a verset, a bábok játszanak, a zenekar kísér.

Az ilyen és ehhez hasonló foglalkozásokat a gyerekek nagyon élvezik. A végén csak dicsérni lehet, ami újabb erőfeszítésre készíteti őket. A ritmikus zenére való mozgás a feszültség levezetését, az oldódást segítette, s a készenléletet a fantáziafejlesztő „utazáshoz”. Ugyanakkor mozgáskoncentráló gyakorlat volt az irányított mozgás.

Tovább fokozta az oldódást és a játékba való bekapcsolódás vágyát az azonosulásra épülő lazító gyakorlat (luftballonok) és a nyelvtörővel kapcsolt ritmusjáték. (Vonatozás).

Ugyancsak azonosulásra épülő lazító gyakorlat volt, amikor erdőt, madarat, majmot játszottak. Ezzel fejlődött utánzókétségük, fantáziájuk, önkifejezőképességük.

Mimes helyzetgyakorlat volt az uzsonnázás az erdőben. Mivel mindenki egyszerre végezte a gyakorlatot, nem tudott figyelni a másikra, és őt sem figyelte senki,

így nem volt szorongása, „produkcióstressze”. A képzelet, a beleélőkészség fejlesztését szolgálta kilazított állapotban az erdő elképzelése a vers alapján.

Ugyancsak a fantáziáját mozgatta meg, a beleélőkészséget fejlesztette a különböző helyzetek megélése: erdőtűz, eltévedt, szakadék. A talált tárgy felfedezése már szinte szerepjáték volt. A labdajáték mozgáskoncentráló gyakorlat. Fel kell idézni azt a mozdulatsort, amit labdajáték közben szokott végezni, s azt élethűen eljátszani.

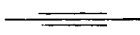
A „Bóbita” megjelenítéséhez termésbábokat készítettünk, amihez már az anyaggyűjtés során igen nagy fantáziára volt szükség. Bele kellett látni egy-egy ágba az alakot, a tökbe a malacfejet, a zöld színű paradicsompaprikába a békafejet, s a nagyszemű fehér babba a kidülledő békaszemeket. Az elkészítés során nem kis gondot okozott, hogy a tengeri kóróból és csuhéjból hogyan lesz „Bóbita”, milyen ruhája legyen a szalmavirágfejű tündéreknek, és hogyan alakul a kukoricakóróból a siga. A bábok mozgatásával, ritmuskísérettel, a vers éneklésével igyekeztek a gyerekek visszaadni a vers szépségét, zeneiségét.

Negyedik éve tanítok napköziben. Eleinte a szerepjátszást tartottam egyedülállóan, amivel a gyermekek gátlásosságát le tudtam vezetni, amiben mindnyájan örömmüket leltük, ami sikerélményt nyújtott a hátrányos helyzetű tanulóknak is, ami igen jó közösséget formált, és segítette a tiszta, szép magyar beszéd elsajátítását, s ugyanakkor, olyan mozgásformák, viselkedési normák kialakítását, amely pozitívan hatott a személyiségre.

Később, amikor behatóbban kezdtem foglalkozni a színjátszással – rendezői tanfolyamra jártam – jöttem rá, hogy a színjátszásra fel kell készíteni a gyerekeket. Ekkor kezdtem alkalmazni a kreatív játékokat. S ezeknek a játékoknak varázsereje van. A képzelet szárnyán bejárunk erdőt, rétet, beutazzuk a világot. Messze századokba repülünk vissza, s pl. átéljük a rabláncra fűzött rabszolgák kínját. Eljátszhatjuk mozgásukat, s próbáljuk kifejezni az arcukra ült fájdalmat.

A gyerekek nagyon szeretik ezeket a foglalkozásokat, hisz szabad téren lehet mozogni, kedve szerint játszani, énekelni, valamit utánozni. Szeretik, mert én is velük játszom, mókázok. Nincs, aki figyelje őket, hiszen mindenki ugyanazt csinálja, így bátrak, önfedtek. – Különösen előnyös ez a labilis idegalkatú gyerekek esetében. Én is nagyon szeretem, mert pozitívan hat a személyiség fejlődésére. Tanítványaim játékosak, közlőkészek, gondolkodásuk rugalmas, fantáziájuk szabad, sokoldalúan tudják magukat kifejezni.

Minden napköziben tanító kartársnak ajánlom szabadidőben a kreatív játékok alkalmazását, de jó hasznát veszik az úttörővezetők és szakkörvezetők is.

DR. STEINERNÉ MOLNÁR JUDIT

Baja

A vetélkedő ürügyén...

A Bajai Tanítóképző Főiskolán immár hagyomány lett, hogy MSZBT-vállalásunk egyike: játékos vetélkedő szervezése a Gyakorló Általános Iskola Tinódi L. S. Úttörőcsapatával.

Másodéves orosz szakkollégistáink lelkesen toborozzák a gyakorló iskola tanulóit, nagy ügybuzgalommal szervezik a versenyt.

Fontos feladatunk, hogy felkészítsük a jövődő pedagógust a tanórán kívüli